

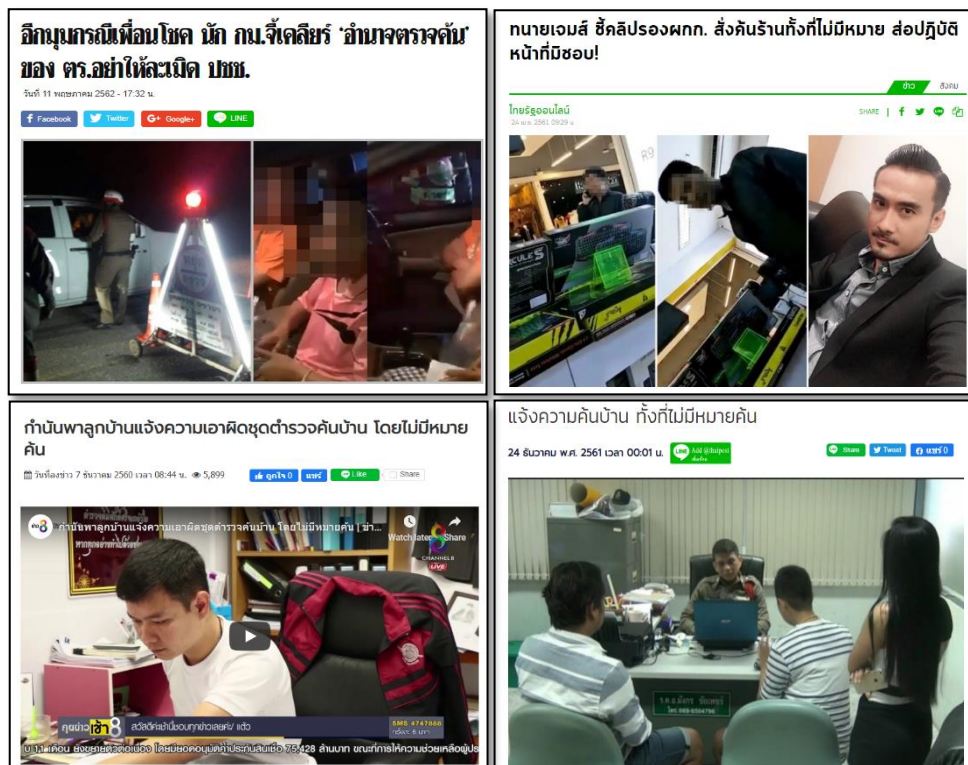
ความเชื่อมั่นของประชาชนในการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่

ยธก. ๑๕ กลุ่มจามจรี^๑

บทนำ (Introduction)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีการให้ความสำคัญกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน มีการกำหนดเกี่ยวกับการป้องกันการใช้อำนาจในทางมิชอบของเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่ ที่อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ เป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจในการปฏิบัติราชการ เป็นการป้องกันมิให้ผู้รักษากฎหมายใช้อำนาจตามกฎหมายไปใช้ตามอำเภอใจ โดยเฉพาะที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

แต่ในปัจจุบันมีกรณีสำคัญหลายประการที่เกิดขึ้น ที่มีความเกี่ยวพันและส่งผลต่อการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม และกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งกระบวนการก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินคดี ส่วนหนึ่งได้แก่ “การตรวจค้น” ของเจ้าหน้าที่รัฐถือเป็นกระบวนการก่อนการดำเนินคดีที่เป็นการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา เป็นกระบวนการสำคัญที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา ซึ่งกระบวนการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐในบางกรณีอาจส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ และยังผลต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม ดังปรากฏตามภาพข่าวข้อเท็จจริงตามภาพ

ภาพที่ ๑ แสดงภาพข่าวการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ที่เป็นประเด็นที่อาจกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน

^๑ ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการปฏิบัติงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ กลุ่มจามจรี ปรากฏรายนามสมาชิกกลุ่มตามภาคผนวก ก.

จากภาพข้างต้นพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า การที่เจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการเข้าตรวจค้น เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานทางคดี แต่ก็กลับพบว่าในบางกรณีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐยังเป็นที่น่าสงสัย ในความถูกต้อง ว่าได้ถือปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายหรือไม่เป็นประการใด และบางกรณีก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนได้ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือเกินกว่าขอบเขตที่พึงปฏิบัติ อาทิ จากข้อเท็จจริงบางประการ ที่มีบุคคลอ้างว่าตนเป็นเจ้าหน้าที่รัฐขอเข้าค้นเคหสถาน และได้ดำเนินการขู่กรรโชก หรือเรียกเอาทรัพย์สินหรือ ประโยชน์ใด ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ก็อาจจะไม่ทราบถึงการปฏิบัติตามกรอบของกฎหมาย ทำให้อาจเกิด ความหวาดกลัวไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อสงสัยในการปฏิบัติ การปฏิบัติ โดยมีขอบ การยัดของผิดกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น ตามความของกฎหมายได้กำหนดให้ “การตรวจค้น” ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตามจากประเด็นปัญหาในการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ ก็สามารถนำเสนอกรณีศึกษา ที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

กรณีศึกษาที่ ๑ จากกรณี นายโสภณ วงศ์สวัสดิ์ อายุ ๔๗ ปี ชาว จ.ชุมพร พนักงานขับรถบรรทุกสิบล้อ ทะเบียน ๗๐-๒๔๓๔ ชุมพร ตกเป็นผู้ต้องหาของตำรวจ สภ.สามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์ ในความผิดฐาน ครอบครองยาบ้า ๑ เม็ด ที่ซุกอยู่ภายในคอนโซลหน้ารถ เหตุเกิดเมื่อเวลา ๐๒.๐๐ น. วันที่ ๑๓ พ.ย. ๒๕๖๒ ต่อมา มีการเผยแพร่คลิปภาพระหว่างการตรวจค้นเพื่อขอความเป็นธรรม และให้ผู้เกี่ยวข้อง แสดงความรับผิดชอบหากมีการยัดยาบ้า จนทำให้มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่อง ล่าสุดเมื่อวันที่ ๑๑ ธ.ค. ๒๕๖๒ นายโสภณ วงศ์สวัสดิ์ เปิดเผยว่า หลังจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แถลงว่า มีการใช้ เทคโนโลยีตรวจเส้นผมของตน พบสารไมทราจินั้นในพิเคราะห์ก่อนหน้านี้ ยืนยันว่าสอดคล้องกับข้อมูลเบื้องต้น จากการแสดงเจตนาที่บริสุทธิ์กรณีการเสกใบกระท่อม ซึ่งที่ผ่านมาได้ให้ข้อเท็จจริงกับเจ้าหน้าที่กระทรวง ยุติธรรมไว้แล้ว เนื่องจากก่อนหน้านี้ได้เสกใบกระท่อมวันละ ๒ - ๓ ใบ เพราะเชื่อว่าเป็นพืชสมุนไพร และแจ้งให้ เจ้าหน้าที่ทราบว่าส่วนตัวให้การสนับสนุนนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมที่จะปลดล็อก ใบกระท่อมออกจากบัญชียาเสพติด นายโสภณ กล่าวอีกว่า หากฝ่ายใดไม่มั่นใจผลการตรวจของสถาบัน นิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม เนื่องจากการตรวจไม่พบสารเสพติดจากยาบ้า เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับ คดีครอบครองยาบ้า ๑ เม็ด ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจด่านสามร้อยยอดจับกุม ตนพร้อมที่จะให้ทุกวิธีการ เพื่อตรวจหาสารเสพติดประเภทอื่นได้อีกจนกว่าจะพอใจ ส่วนคดีที่ถูกแจ้งข้อหา ศาลจังหวัดหัวหินได้นัด รายงานตัวในการฝากขังครั้งที่ ๓ ในวันที่ ๒๐ ธ.ค. ๒๕๖๒ และคาดว่าจะก่อนสรุปสำนวนส่งพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนต้องรอผลตรวจดีเอ็นเอของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดคาดว่าจะต้องใช้เวลาพอสมควร ขณะเดียวกัน ได้ลงนามมอบอำนาจให้ทนายความพิจารณาดำเนินการเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้ถึงที่สุด โดยไม่มี การเจรจาเพื่อหวังให้เป็นคดีตัวอย่าง

กรณีศึกษาที่ ๒ นายนิติธร แก้วโต ทนายความ หรือ ทนายเจมส์ โพสต์ให้ความรู้ข้อกฎหมาย กรณี คลิปขายอ้างตัวเป็น รอง ผกก.ป.สภ.พยุหภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม ไม่พอใจสินค้าในร้านแล้วสั่งเจ้าหน้าที่ค้น และตรวจสอบเรื่องลิขสิทธิ์ ส่วนการขอค้นขอตรวจเอกสาร ภายหลังจากที่มีปากเสียงกับพนักงานในร้าน จึงอาจจะมีสาเหตุมาจากเรื่องส่วนตัว ประกอบกับ การขอตรวจสอบเอกสาร ยิ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า ไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด ตำรวจจึงไม่มีอำนาจค้น โดยไม่มีหมายค้น การแสดงตนและใช้อำนาจของตำรวจ ขอค้นหรือขอตรวจเอกสาร โดยไม่กฎหมายให้อำนาจไว้ อาจจะเป็น การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ ซึ่งต้องรอผลการสอบข้อเท็จจริงอีกครั้ง

กรณีศึกษาที่ ๓ กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ทหารตรวจค้นบ้านโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ร้องได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยกล่าวอ้างว่า เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกา เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาล ก. (ผู้ถูกร้องที่ ๑) และเจ้าหน้าที่ทหารกองร้อยชุดประสานงานประจำพื้นที่ ข. (ผู้ถูกร้องที่ ๒) รวมจำนวน ๒๐ นาย สนธิกำลังเข้าบุกตรวจค้นบ้านของผู้ร้อง โดยอ้างอำนาจตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ กล่าวหาว่า ผู้ร้องผลิตสินค้าไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จากนั้นได้ยึดสินค้าและอุปกรณ์ต่าง ๆ นำขึ้นรถยนต์กระบะไปยังสถานีตำรวจนครบาล ก. เจ้าหน้าที่ตำรวจขอตรวจสอบใบอนุญาตผลิตสินค้า ผู้ร้องจึงได้แสดงหลักฐานต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่ามีใบอนุญาตเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่แจ้งข้อกล่าวหาและได้คืนสินค้าให้แก่ผู้ร้องต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้โทรศัพท์เรียกผู้ร้องและทนายความผู้รับมอบอำนาจมาพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงทราบจากทนายความว่าได้รับมอบอำนาจจากบริษัทผลิตน้ำมัน เอ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทคู่แข่งของผู้ร้องที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน แต่มิใช่ประชาชนทั่วไปที่ใช้สินค้าของผู้ร้องมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่อย่างใด ผู้ร้องมีความกังวลว่าการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ถูกร้องทั้งสองเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุและอาจได้รับผลประโยชน์จากบริษัทคู่แข่ง นอกจากนี้ การตรวจค้นในวันดังกล่าว ไม่มีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือกระทรวงสาธารณสุขมาร่วมตรวจสอบด้วย จะถือเป็นความผิดหรือไม่

กรณีศึกษาที่ ๔ กรณีกล่าวอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ตรวจค้นบ้านพักและนำตัวไปควบคุมเพื่อซักถามข้อเท็จจริง โดยมีข้อร้องเรียนรวมทั้งมีการข่มขู่และทำร้ายร่างกายในระหว่างการซักถาม ผู้ร้องทั้งสี่ได้ร้องเรียนต่อ กสม.กล่าวอ้างว่าเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เวลาเที่ยงคืนต่อเนื่องถึงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ขณะที่ผู้ร้องทั้งสี่ พ่อเลี้ยงและมารดา น้องชายและน้องสาวและญาติของผู้ร้องที่ ๑ รวม ๑๐ คน กำลังพักผ่อนอยู่ภายในบ้านพัก ผู้ถูกร้องที่ ๒ แต่งกายนอกเครื่องแบบไม่ทราบจำนวน และผู้ถูกร้องที่ ๓ ประมาณ ๕ นาย เข้าตรวจค้นและจับกุมบุคคลภายในบ้าน โดยกล่าวหาว่าพ่อเลี้ยงและมารดาของผู้ร้อง ที่ ๑ ร่วมกันฆ่าและอำพรางศพนาย ค ผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๓ ได้ควบคุมตัวบุคคลทั้งสอง พร้อมด้วยบุคคลภายในบ้านอีกจำนวน ๕ คน ไปยังกองบังคับการตำรวจนครบาล ๓ ซึ่งเป็นที่ทำการของผู้ถูกร้องที่ ๑ นอกจากนี้ผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๓ ยังได้ยึดโทรศัพท์มือถือ และเอกสารสำคัญหลายอย่างของกลุ่มผู้ร้องและบุคคลภายในบ้านไว้ด้วย เมื่อไปถึงกองบังคับการตำรวจนครบาล ๓ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้ควบคุมตัวบุคคลทั้งเจ็ดไว้ในห้องทึบ และในคืนดังกล่าวผู้ถูกร้องที่ ๒ ก็ได้เรียกแต่ละคนมาทำการสอบสวนผลัดเปลี่ยนกันไป ในระหว่างการสอบสวน ผู้ถูกร้องที่ ๒ ข่มขู่และทำร้ายร่างกายผู้ถูกสอบสวนเพื่อกล่าวหา พ่อเลี้ยงและมารดาของผู้ร้องที่ ๑ ว่าร่วมกันฆ่าและอำพรางศพนาย ค ต่อมาในช่วงเช้า ของวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ผู้ร้องที่ ๑ และญาติได้ขอเข้าเยี่ยมบุคคลที่ถูกควบคุมตัว ทั้งหมดแต่ผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๒ อนุญาตให้เข้าเยี่ยมได้เฉพาะมารดาของผู้ร้องที่ ๑ จากการสอบถามมารดาแจ้งว่าผู้ถูกร้องที่ ๒ ทำร้ายร่างกายพ่อเลี้ยงของผู้ร้องที่ ๑ และบุคคลอื่น ในระหว่างการสอบสวนเพื่อข่มขู่ให้ยอมรับสารภาพ หลังจากนั้นวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ผู้ร้องที่ ๑ พร้อมญาติได้เข้าเยี่ยมบุคคลทั้งหมดอีกครั้ง ซึ่งครั้งนี้ผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๒ อนุญาตให้พบทั้งพ่อเลี้ยงและมารดาของผู้ร้องที่ ๑ โดยมารดายังคงยืนยันว่าพ่อเลี้ยง ของผู้ร้องที่ ๑ ถูกทำร้ายร่างกาย ผู้ร้องที่ ๑ สังเกตเห็นพ่อเลี้ยงมีอาการซึมเศร้าและบวมที่บริเวณใบหน้า ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๒ ได้ย้ายพ่อเลี้ยงและมารดาของผู้ร้องที่ ๑ ไปควบคุมตัวที่สถานีตำรวจนครบาลมีนบุรีจากนั้นบิดาและมารดาของ ผู้ร้องที่ ๒ ได้เดินทางมาเยี่ยมและเจรจากับผู้ถูกร้องที่ ๒ เพื่อขอให้ปล่อยตัวผู้ร้องที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ เนื่องจากผู้ร้องทั้งสามเป็นเยาวชนและเห็นว่าการควบคุมดังกล่าวเป็นการกระทำ ที่มิชอบด้วยกฎหมาย ทั้งยังไม่มีการออกหมายจับโดยศาลผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงยินยอมปล่อยตัว ผู้ร้องที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ พร้อมด้วยนายหนึ่งรวม ๔ คน ผู้ร้องทั้งสี่เห็นว่าผู้ถูกร้องทั้งสาม

กระทำ การโดยมิชอบ จึงขอให้ตรวจสอบ ทั้งนี้ กสม. พิจารณาแล้วมีมติว่าการกระทำของผู้ถูกร้องทั้งสาม เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสม ในการป้องกันหรือแก้ไข การละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือ แนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๑)และ(๓)และพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๑) และ (๓) ประกอบมาตรา ๓๖ และมาตรา ๔๒

จากกรณีศึกษาข้างต้นจะพบว่า ประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นในกระบวนการเข้าตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ หรือกลัวการถูกยึดข้อกล่าวหาหรือของกลาง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรม ที่ไม่สามารถทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องว่าจะสามารถ อำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชนต่อ กระบวนการยุติธรรม ของกรุงเทพโพลล์ โดยศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพที่ได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็น ของประชาชน เรื่อง “ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม” โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปจากทั่วประเทศ จำนวน ๑,๑๑๖ คน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ ๗๖.๘ มีความเชื่อมั่น ค่อนข้างน้อยถึงน้อยที่สุดในประเด็นความเชื่อมั่นต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ ว่าเป็นความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และประชาชน ร้อยละ ๗๘.๖ ระบุว่าดีและเห็นด้วยต่อกระแสโซเชียลและสื่อมวลชน ที่มาช่วยสอดส่องและตีแผ่เหตุการณ์หรือคดีต่าง ๆ ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งหากปล่อยให้เกิดเหตุการณ์ ที่ประชาชนถูกกลั่นแกล้งสิทธิเสรีภาพ และไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ต่อไป อาจจะมี ผลในทางลบต่อความเชื่อมั่นในภาพรวมและศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม และทำให้ ระบบกระบวนการยุติธรรมขาดความน่าเชื่อถือได้ในที่สุด

จากความสำคัญของปัญหาในการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม ทางกลุ่มผู้ศึกษาจึงได้พิจารณากำหนดกรอบแนวคิด ในการศึกษา เพื่อเป็นกรอบแนวทางการวิเคราะห์พิจารณาเพื่อทราบถึงสาเหตุของปัญหา และแสวงหา แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมดังปรากฏตามภาพ

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดในการศึกษา

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการค้นบุคคล หรือค้นสิ่งของ หรือค้นรถ ซึ่งอยู่ในครอบครองของบุคคล ในที่สาธารณะนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ วางหลักไว้ว่า “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครอง เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด” และมาตรา ๘๔ วางหลักไว้ว่า “ในการค้นนั้น เจ้าพนักงานต้องพยายามมิให้มีการเสียหายและกระจัดกระจายเท่าที่จะทำได้” ซึ่งจากหลักกฎหมายข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจกล่าวคือ

๑. ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และจะต้องมีเหตุอันควรสงสัยด้วย ดังนั้น บุคคลธรรมดา ซึ่งไม่ใช่ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายจะมาขอค้น ท่านสามารถปฏิเสธไม่ให้ค้นได้ครับ แม้ว่าจะมีเหตุอันควรสงสัยก็ตาม

๒. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายรวมถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

๓. มีเหตุอันควรสงสัย คือ เจ้าหน้าที่สงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครอง เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

ทั้งนี้ เหตุอันควรสงสัยมีเพียง ๓ กรณีเท่านั้น เจ้าหน้าที่จะอ้างว่ามีเหตุอันควรสงสัยอย่างอื่นแล้วมาขอค้นไม่ได้ หรือจะอ้างตนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วมาขอค้น โดยไม่มีเหตุอันควรสงสัยก็ไม่สามารถทำได้เช่นกัน ซึ่งประชาชนสามารถปฏิเสธไม่ให้เจ้าหน้าที่เข้าทำการตรวจค้นได้ อีกทั้งการค้นในที่สาธารณะ โดยไม่มีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานยังมีความผิดฐาน เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ อีกด้วย

ในกรณีการค้นบุคคล ค้นสิ่งของ หรือค้นรถ แล้วพบสิ่งผิดกฎหมายในความครอบครองของบุคคลนั้น เจ้าพนักงานมีอำนาจจับกุมได้ทันที ไม่ต้องมีหมายจับ เนื่องจากเป็นความผิดซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๘ (๑) อย่างไรก็ตาม แม้ท่านจะมีสิ่งผิดกฎหมายอยู่ในครอบครอง หรือเป็นบุคคลตามหมายจับก็ตาม เจ้าพนักงานก็ไม่มีสิทธิทำร้ายร่างกายผู้กระทำความผิดได้ครับ ไม่ว่าจะทำร้ายเพื่อรับสารภาพ หรือบังคับให้บอกข้อเท็จจริงอื่น ๆ ก็ตาม เว้นแต่มีการต่อสู้ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน หรือใช้อาวุธ ซึ่งเจ้าพนักงานสามารถใช้กำลังตามยุทธวิธี เพื่อบังคับผู้กระทำความผิดได้ และการต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน อาจจะมีผลทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๘ อีกหนึ่งกระทง

ความเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนในระดับต่าง ๆ

๑) แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี เป็นแผนที่สำคัญของประเทศที่กำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของหน่วยงานต่าง ๆ โดยประเด็นการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประเด็นการรักษาความสงบภายในประเทศ ในเรื่องการพัฒนาและเสริมสร้างคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคงและมีส่วนร่วมในการแก้ไข

ปัญหา และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ในเรื่องการบริหารราชการหรือการพัฒนากระบวนการภาครัฐในภาพรวม ทั้งเรื่องของระบบ กระบวนการและกฎหมาย จนถึงเรื่องของกระบวนการยุติธรรม เน้นการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส กระบวนการยุติธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมของประเทศ และมีตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันในเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ ประสิทธิภาพของการบริการภาครัฐ และความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม

๒) แผนปฏิรูปประเทศ สำหรับแผนปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยแผนปฏิรูปด้านที่ ๓ การปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย ในประเด็นการมีกลไกส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และแผนปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ในประเด็นการพัฒนากลไกการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม การพัฒนาระบบการสอบสวนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ

๓) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ จะเป็นแผนภาพรวมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในภาพรวม โดยยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมมี เน้นการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่ง และพาณิชย์ และทางปกครอง โดยการพัฒนาระบบบริหารจัดการคดี เพิ่มช่องทางการให้บริการ กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการรับบริการที่ชัดเจน ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ

๔) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและสร้างการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการพัฒนาประเทศอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม และทั่วถึง โดยมีแผนย่อยในการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนย่อยการรักษาความสงบภายในประเทศ แผนย่อยการพัฒนากฎหมาย และแผนย่อยการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ซึ่งมุ่งเน้นการช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงความเป็นธรรม การพัฒนากลไกคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมและความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ เอกชนและชุมชน และการกำหนดให้การรวบรวมและการพิสูจน์พยานหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมต้องเป็นไปตามมาตรฐานสากล

๕) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ ๑๖ ที่มุ่งส่งเสริมสังคมสงบสุข ประชาชนทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และมีสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมทุกระดับ มุ่งเน้นลดการทุจริตและการรับสินบนทุกรูปแบบอย่างมีนัยสำคัญสร้างหลักประกันว่าสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีการปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศและความตกลงระหว่างประเทศ และส่งเสริมบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๖) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) จัดทำขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ที่สำคัญคือการขับเคลื่อนเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม (Agenda base) ครอบคลุมทั้งทางอาญา ทางแพ่ง และทางปกครอง รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทั้งในมิติของกฎหมายและการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการให้บริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และส่งเสริมให้

ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านกระบวนการยุติธรรมในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของ ยุติธรรมชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่นั้น มีความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนากฎหมายและระบบบริหารงานยุติธรรม มุ่งเน้นการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม พัฒนาระบบงานยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและธรรมาภิบาล และพัฒนา กลไกการช่วยเหลือ และเพิ่มศักยภาพเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ปรากฏความเชื่อมโยงของแผนที่เกี่ยวข้องตามภาพ

ความเชื่อมโยงนโยบายต่างๆ กับ แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3							
ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี	ความมั่นคง	เสริมศักยภาพคน	สร้างโอกาสความ เสมอภาคและเท่าเทียม ทางสังคม	การสร้างการ เติบโตที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม	การปรับสมดุลและ พัฒนาระบบการบริหาร จัดการภาครัฐ		
แผนปฏิรูป ประเทศ	ด้านการเมือง	ด้านการบริหาร ราชการแผ่นดิน	ด้านกฎหมาย	ด้านกระบวนการ ยุติธรรม	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านการป้องกัน และปราบปราม การทุจริต
แผนพัฒนา ฉบับที่ 12	พัฒนาศักยภาพ ทุนมนุษย์	ลดความเหลื่อมล้ำ	สร้างความมั่นคง	บริหารจัดการภาครัฐ	พัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย		
แผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติ	ประเด็นที่ 22		ด้านกฎหมาย	ด้านกระบวนการยุติธรรม			
SDGs			เป้าหมายที่ 16 สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก (Peace justice and Strong Institutions)				
แผนแม่บทฯ ฉบับที่ 3 : ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความร่วมใจ และมีส่วนร่วมด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม		ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนา กระบวนการไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาท		ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนากฎหมาย และระบบบริหาร งานยุติธรรม	ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด	ยุทธศาสตร์ที่ 5 การขับเคลื่อน กระบวนการยุติธรรม ด้วยดิจิทัล
หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง	ยธ. อส. มท. กสม. ดร. พป. สป. สก. พม. ศธ. วธ. สกว. วช. สสส. สนร. ทส. สธ. รง. อภ. ดร. กค. กก. อปท. ศูนย์ คุณธรรม กองทุนพัฒนาสื่อฯ		ยธ. สป. สดก. ดร. อส. มท. สป.		ยธ. สดก. สพร. นร. ดร. อส. ศย. สธ. ปปง. ดศ. มท. ปป.ช. ศร. ธน. ป.ป.ท. พม. สศช. ทส. กสม. สท. นม.	ยธ. ศย. ดร. อส. ธน.	ยธ. ป.ป.ช. ปปง. ดร. อส. ศย. ศร. ธน. สท. สดก. สป. ดศ. สมช.

ภาพที่ ๓ แสดงความเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานผลการดำเนินงาน เรื่อง สถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวว่า ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ หมายถึง ความเชื่อถือในความสามารถ ความเชี่ยวชาญและความตั้งใจจริงของบุคคลหรือหน่วยงานจนทำให้เกิดความเต็มใจหรือยินยอมให้บุคคลหรือ หน่วยงานนั้น กระทำการใด ๆ ให้แก่ตนตามที่คาดหวังไว้โดยพร้อมยอมรับผลประโยชน์และความเสียหายอัน เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าว โดยองค์ประกอบความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ประกอบไปด้วย ๘ ข้อ ได้แก่ ๑) ความสามารถหรือสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ๒) ความซื่อสัตย์หรือซื่อตรงในการปฏิบัติงาน ด้วยความยุติธรรม ๓) ความไว้วางใจได้หรือพึงพาอาศัยได้ ๔) เปิดเผย ตรงไปตรงมา ๕) ความเห็นใจและ การเอาใจใส่ ๖) การใช้อำนาจ ๗) ความคุ้มค่าจากการเสียเวลาและค่าใช้จ่าย และ ๘) ความพึงพอใจ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมมีการใช้คำจำกัดความ ของคำว่า “ความเชื่อมั่น” ในสองลักษณะคือ ความเชื่อมั่น (Confidence) และความเชื่อถือหรือความเชื่อใจ (Trust) โดยคำว่า “ความเชื่อมั่น” ตามความหมายในพจนานุกรม Webster’s dictionary หมายถึง การกระทำ ที่แสดงถึงความไว้วางใจ ความเชื่อใจ มีความเชื่อหรือมีความศรัทธาในบางสิ่งบางอย่าง และหากพิจารณาถึง ความเชื่อมั่นในกรอบกระบวนการทศน์ทางพฤติกรรม Griffin and Tversky (นักพฤติกรรมศาสตร์ เจ้าของงานวิจัยชื่อ

the weighing of evidence and the determinants of confidence Cognitive Psychology) ให้นิยามความเชื่อมั่นว่า ความเชื่อมั่น คือ สมมติฐานที่ตนกำหนดขึ้น ส่วนคำว่า “ความเชื่อถือหรือความเชื่อใจ” จากการศึกษาของ Adams and Webb (จาก Dept of National Defense เจ้าของงานวิจัยชื่อ Model of Trust Development in Small Teams) ได้นิยามความหมายของความเชื่อถือหรือความเชื่อใจว่า เป็นสถานะทางจิตใจหรือความรู้สึกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังถึงความเชื่อมั่นในเชิงบวกที่มีต่อสมรรถนะการให้ความช่วยเหลือหรือความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์และการคาดการณ์ถึงบุคคลอื่นที่เต็มใจในการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่คาดหวัง

นอกจากนี้ ในการศึกษาถึงนิยามของความเชื่อมั่นพบว่า Van de Walle (เจ้าของงานวิจัยชื่อ Public Service Performance and Trust in Government: the Problem of Causality) ได้ศึกษาบทบาทของความเชื่อมั่นที่มีต่อการให้บริการของภาครัฐ และได้อธิบายความหมายของความเชื่อมั่นต่อการให้บริการให้ภาครัฐ คือ ความเชื่อมั่นของประชาชนผู้รับบริการที่มีมุมมองหรือความเชื่อต่อผลของการให้บริการภาครัฐ โดยระดับความเชื่อมั่นของการให้บริการภาครัฐจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสองประการ คือ การให้บริการในสิ่งที่ประชาชนต้องการและคุณภาพของการให้บริการ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการศึกษาของ Van Ryzin และ Vigoda-gadot เกี่ยวกับระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการให้บริการของภาครัฐนั้น โดยมุ่งเน้นศึกษาถึงระดับความเชื่อมั่นที่มีต่อกระบวนการ (Process) หรือที่มีต่อผลผลิต (Outputs) อีกทั้งยังปรากฏจากการศึกษาอีกว่า ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ มักให้ความสำคัญในผลผลิตที่ภาครัฐให้บริการหรือส่งมอบให้แก่ประชาชน และความเชื่อมั่นจะลดลงหากผลการปฏิบัติงานของบุคลากรหรือหน่วยงานภาครัฐอยู่ในระดับต่ำ และผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า กระบวนการของภาครัฐที่สำคัญและส่งต่อระดับความเชื่อมั่น คือ การส่งมอบการให้บริการหรือการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมไปถึงความเชื่อมั่นยังเกิดจากความรู้สึกที่ได้รับจากการปฏิบัติจากภาครัฐอย่างเป็นธรรม

แนวทางการศึกษา (Methodology)

การศึกษากการถอดบทเรียนในประเด็นการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนของกลุ่มผู้ศึกษาในครั้งนี้ เป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative method) ด้วยการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมายระเบียบต่าง ๆ (official record) และจากการประชุมกลุ่มปฏิบัติการ (workshop) จากผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมจำนวน ๑๑ คน เพื่อสืบค้นและวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผลกระทบ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหา และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา กับหลักการแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และประเด็นทางข้อกฎหมาย

ผลการศึกษา (Results)

ภายหลังการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มผู้ศึกษา สามารถจำแนกประเด็นการนำเสนอผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ได้ดังนี้

สาเหตุของปัญหา (Causes) : การวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาดังกล่าวนี้นี้ ทางกลุ่มผู้ศึกษาได้พิจารณา และวิเคราะห์ตามหลักคิดการจัดการที่ปัญหา (Problem Oriented Approach) โดยได้นำประเด็นปัญหาการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นประเด็นหลักในการประชุมกลุ่มปฏิบัติการ และสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัญหาด้วยหลักการวิเคราะห์แผนผังต้นไม้ปัญหา (Problem Tree

Analysis) โดยทางกลุ่มผู้ศึกษาสามารถสรุปถึงสาเหตุของปัญหาการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐฯ จำแนกความได้ ๓ ประเด็น ได้แก่ ๑) ประชาชน ๒) เจ้าหน้าที่รัฐ และ ๓) ระบบการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐ ปรากฏความตามภาพ

จากภาพข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่าสาเหตุของปัญหาการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐฯ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนมีสาเหตุมาจากประชาชนมีอคติกับเจ้าหน้าที่ ความหวาดกลัวของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ เช่น กลัวของหาย กลัวถูกยึดข้อหาหรือของกลาง กลัวถูกเจ้าหน้าที่กลั่นแกล้งหรือหาผลประโยชน์อย่างอื่น ประชาชนไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้น ประชาชนไม่ไว้วางใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่เข้าตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น หรือไม่แสดงตัวว่าเป็นเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ไม่แสดงความบริสุทธิ์ใจในการเข้าตรวจค้น รวมทั้งยึดสิ่งของอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในคดีไป สาเหตุในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่เข้าทำการตรวจค้นนั้น อาจจะมีการใช้อำนาจเกินขอบเขตกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือใช้อำนาจในทางมิชอบ เจ้าหน้าที่ไม่รู้กฎหมาย ไม่ใช่กฎหมายหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ หรือในบางครั้งเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการตรวจค้นเป็นเจ้าหน้าที่ใหม่ที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายที่เพียงพอหรือไม่มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งมีผลประโยชน์อื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง สาเหตุในส่วนของระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมาจากการที่มีกฎหมายและระเบียบมากเกินไป เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการตรวจค้นอาจไม่รู้กฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ ไม่มีคู่มือการดำเนินการตามขั้นตอนการตรวจค้นที่ถูกต้อง ขาดระบบการตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจของเจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจค้น ไม่มีการให้ความรู้แก่ประชาชนที่เพียงพอในเรื่องการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่และสิทธิของประชาชน หลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้ศาลมีดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดจากการค้นโดยมิชอบด้วยกฎหมายได้ อันต่างจากหลักกฎหมายผลไม่พิชของต้นไม้ที่มีพิชที่หากพยานหลักฐานได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้วพยานหลักฐานนั้นก็ไม่อาจใช้ในการดำเนินคดีได้ รวมทั้งปัญหาของการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร หรือแม้แต่คลิปภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือกระบวนการยุติธรรมของสื่อมวลชนเพียงด้านเดียวที่เป็นการชี้นำสังคมและประชาชนให้คล้อยตามและรู้สึกว่าได้ไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมานั้นล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนทั้งสิ้น

ผลกระทบ (Consequences) : จากการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ทำให้ทางกลุ่มผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์ความถึงผลกระทบของปัญหาการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนได้ปรากฏตามแผนภาพ

จากภาพข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่าปัญหาการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนมีผลกระทบต่อนานหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่ไม่ยอมรับหรือไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจจะลุกลามเป็นการขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และถูกดำเนินคดีเพิ่มเติมได้ การตรวจค้นของเจ้าหน้าที่หากเป็นการตรวจค้นโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็จะเป็นละเมิดสิทธิของประชาชน และหลักฐานที่ได้จากการตรวจค้นที่มีข้อบกพร่องด้วยกฎหมายอาจรับฟังไม่ได้ นอกจากนี้ในบางกรณีประชาชนที่เจ้าหน้าที่เข้าทำการตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้นหรือไม่รู้ตัวมาก่อนล่วงหน้า อาจจะทำให้เกิดภาวะช็อกหรือหวาดกลัว และนำไปสู่ความพิการหรือเสียชีวิตได้ ในส่วนผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ หากประชาชนไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แล้ว ก็จะขัดขวางการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีความยุ่งยาก ลำบาก และเมื่อเกิดการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่บ่อยครั้ง ก็อาจเป็นเหตุทำให้เจ้าหน้าที่ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน รู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่าย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ก็ยังกลัวการถูกร้องเรียนจากประชาชน ทำให้ต้องถูกดำเนินการตามวินัย ในส่วนของผลกระทบต่อระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม อาจส่งผลโดยตรงกับระบบการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นในการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมในภาพรวมล้มเหลว เนื่องจากไม่สามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนได้ว่าจะสามารถอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

สรุปผลและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendations)

แนวทางการแก้ไข

แนวทางการแก้ไขสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. คน

จะต้องปรับปรุงพัฒนาบุคลากรของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตรวจค้นให้มีความรู้ความเข้าใจถึงอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้น ข้อกฎหมาย แนวทางปฏิบัติให้กระทบสิทธิต่อประชาชนให้น้อยที่สุดและได้สัดส่วนกับการใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ ต้องเป็นเอกภาพแนวทางเดียวกันทั้งระบบ นอกคนที่อยู่ในภาครัฐแล้ว ยังต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนโดยทั่วไป ถึงความจำเป็นในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้น เพื่อให้เกิดความมั่นคง และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อกระบวนการยุติธรรมและประเทศชาติ เพื่อให้เกิดการยินยอม ยอมรับของประชาชนเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการตรวจค้น

๒. ระบบ

จะต้องพัฒนาระบบในกระบวนการตรวจค้นให้มีความชัดเจน โปร่งใสตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น อาทิ

- ควรมีคู่มือกำหนดขั้นตอนการตรวจค้นให้แก่เจ้าหน้าที่โดยกำหนดรายละเอียดมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การตรวจค้นต้องเข้าไปโดยเจ้าหน้าที่ที่แต่งเครื่องแบบอย่างน้อยหนึ่งนาย เว้นแต่มีเหตุเร่งด่วนจำเป็นตามกฎหมาย, ต้องมีแนะนำตัว แนะนำยศ ตำแหน่ง และเหตุความจำเป็นของการตรวจค้นพอสังเขป, ขั้นตอนการแสดงความบริสุทธิ์ใจ, การตรวจค้นที่ละจุดโดยให้เจ้าบ้านหรือ

ผู้ครอบครองทรัพย์สินปรากฏตัวอยู่ในแต่ละจุดที่ทำการตรวจค้น, ควรให้สำเนาเอกสารแก่ผู้ตรวจถูกค้นก่อนทำการตรวจค้น ฯลฯ

- สร้างระบบตรวจสอบออนไลน์ให้แก่ประชาชน เนื่องจากปัจจุบันประชาชนสามารถเข้าถึงสมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึง จึงควรมีเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน สำหรับตรวจสอบหมายค้นว่าเป็นหมายค้นที่แท้จริงและถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

- ยกระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนโดยทั่วไป ถึงความจำเป็นในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้น รวมทั้งอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการตรวจค้นว่าการกระทำใดสามารถทำได้ การกระทำใดสามารถทำไม่ได้ เพื่อให้มีการตรวจสอบกลับการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐโดยภาคประชาชน

- แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากในปัจจุบัน หลักกฎหมายของประเทศไทยกำหนดให้ พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาโดยมิชอบ เช่น ยาเสพติดที่ผู้ต้องหาครอบครองอยู่ที่บ้าน แต่ถูกเจ้าหน้าที่บุกตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น เป็นต้น ศาลมีดุลพินิจรับฟังได้ตามกฎหมาย ดังนั้นจึงมีคดีความมากมายที่การแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ แต่ศาลรับฟังหลักฐานดังกล่าวเพื่อรับฟังลงโทษผู้ต้องหา จึงไม่เกิดผลร้ายของการตรวจค้นที่ไม่ชอบไม่ถูกต้อง เนื่องจากการดำเนินคดีสัมฤทธิ์ผลเช่นเดียวกัน ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมาย โดยนำหลักผลไม่พิษของต้นไม้ที่มีพิษให้ศาลไม่อาจรับฟังพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจค้นที่ไม่ชอบ แม้จะเกิดขึ้นโดยชอบ ก็ไม่สามารถรับฟังได้เลยไม่ว่าในกรณีใด ก็จะทำให้การตรวจค้นที่ไม่ชอบลดน้อยลง เนื่องจากท้ายที่สุดแล้วก็จะทำให้คดีถูกยกฟ้อง และเกิดผลร้ายต่อเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการไปโดยไม่ชอบ

- เพิ่มบทลงโทษแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่ดำเนินการตรวจค้นโดยไม่ชอบ เช่น อาจมีการบัญญัติความผิดโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการตรวจค้นโดยไม่ชอบ นอกจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ อันเป็นบททั่วไป เพื่อเป็นการป้องกันเจ้าหน้าที่ที่รัฐกระทำการตรวจค้นโดยไม่ชอบได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม (References)

กรุงเทพโพลล์. ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ.(๒๕๖๐) การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเรื่อง “ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม”

โซเฟอร์ลีบลิ้มมอบอำนาจนาย แจ้งความ ๗ ดำรวจด้านตรวจสามร้อยยอด ยัดยาบ้า. สืบค้น ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ จาก https://www.matichon.co.th/region/news_๑๘๐๔๔๙๐

ตรวจ-จับ-ค้น ตำรวจมีสิทธิ์ทำได้แค่ไหน?. สืบค้น ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ จาก <https://www.thairath.co.th/content/๖๐๐๘๙๑>

นายเจมส์ ชีคิลปรองผกก. สั่งค้นร้านทั้งที่ไม่มีหมาย ส่อปฏิบัติหน้าที่มิชอบ!. สืบค้น ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/๑๒๖๓๕๔๗>

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (๒๕๖๒) (ร่าง) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (๒๕๖๒) รายงานผลการดำเนินงาน เรื่อง สถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน. (๒๕๖๑) รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑, หน้า ๕๒

ความเชื่อมั่นของประชาชนในการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่

กรณีศึกษา (Case Study)

- 1 คนขับรถบรรทุกสิบล้อร้องขอความเป็นธรรม ถูกตำรวจยึดยา ถูกจับกุมในความผิดฐานครอบครองยาบ้า 1 เม็ด ที่ซุกอยู่ภายในคอนโซลหน้ารถ
- 2 คลิปขายอ้างตัวเป็น รอง ผกก.ป.สภ.พยุหภูมิพิสัย ไม่พอใจสินค้าในร้านแล้วสั่งเจ้าหน้าที่ค้นและตรวจสอบเรื่องลิขสิทธิ์
- 3 กรณีร้องเรียนต่อ กสม. กล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ทหารตรวจค้นบ้านโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- 4 กรณีร้องเรียนต่อ กสม. กล่าวอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ตรวจค้นบ้านพักและนำตัวไปควบคุมเพื่อซักถามข้อเท็จจริงโดยมิชอบและมีการข่มขู่ทำร้ายร่างกาย

ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน

”ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม”

ประชาชน ร้อยละ 76.8 เชื่อน้อย-น้อยที่สุด ต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐว่ามีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

ประชาชน ร้อยละ 78.6 เห็นว่าดีและเห็นด้วย ต่อกระแสโซเชียลและสื่อมวลชนที่มาช่วยสอดส่องและตีแผ่เหตุการณ์หรือคดีต่าง ๆ ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม

ที่มา : กรุงเทพโพลล์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ความเชื่อมั่นของประชาชน

ความสามารถ
และสมรรถนะ

ความซื่อสัตย์
ซื่อตรง

ความไว้วางใจ
พึงพาได้

การเปิดเผย
ตรงไปตรงมา

การใช้อำนาจ

ความพึงพอใจ

ที่มา : รายงานสถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม

ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่

สาเหตุ (Causes)

- ประชาชน**
- มีอคติกับเจ้าหน้าที่/ขาดความไว้วางใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
 - ความกลัว (ของหาย/ยึดของกลาง/ทรัพย์สินเสียหาย/ยึดสิ่งของอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง)
 - ไม่มีความรู้
 - ไม่มีหมายค้น/ไม่แสดงตัวว่าเป็นเจ้าหน้าที่
 - กลั่นแกล้ง/หาผลประโยชน์อย่างอื่น

- เจ้าหน้าที่**
- ลูก่ออำนาจ การใช้อำนาจโดยมิชอบ (ค้นโดยไม่มีความหมายค้น การใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ)
 - เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รู้จักกฎหมาย ไม่ใช้กฎหมาย ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่
 - เจ้าหน้าที่จบใหม่ขาดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่
 - การมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง

- ระบบ**
- ระเบียบมาก กฎหมายใหม่เยอะ
 - ขาดระบบการตรวจสอบ ถ่วงดุล
 - ไม่มีระบบฝึกอบรมเจ้าหน้าที่/ไม่มีคู่มือการดำเนินการตามขั้นตอนการตรวจค้น
 - การให้ข้อมูลหรือการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายไม่ทั่วถึง
 - ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดจากการค้นโดยมิชอบ
 - การนำเสนอข้อมูลของสื่อสารมวลชนด้านเดียวและเป็นการชี้นำสังคม

ผลกระทบ (Consequences)

- ประชาชน**
- ประชาชนไม่ยอมรับ ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
 - เสียสุขภาพกาย สุขภาพจิต (หวาดกลัว เกิดอาการช็อก)
 - ละเมิดสิทธิประชาชน
 - หลักฐานที่ได้จากการตรวจค้นที่มีข้อบกพร่องจะรับฟังไม่ได้

- เจ้าหน้าที่**
- การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีความยุ่งยาก ลำบาก
 - ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ (ท้อแท้ เบื่อหน่าย)
 - กลัวข้อร้องเรียน

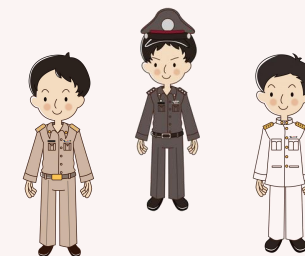

- ระบบ**
- อาจส่งผลกระทบกับระบบการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ / ไม่เชื่อมั่นในการใช้ดุลยพินิจ
 - กระบวนการยุติธรรมในภาพรวมล้มเหลว

แนวทางการแก้ไข (Conclusions and Recommendations)

คน

การพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการตรวจค้น ด้วยการให้ความรู้ ฝึกทักษะ และปรับทัศนคติ (Knowledge Skill Attitude)

K S A

ระบบ

- ควรมีคู่มือการปฏิบัติงานต้องกำหนดขั้นตอนการดำเนินการตรวจค้นสำหรับเจ้าหน้าที่ให้มีความชัดเจน
- ให้ความรู้ประชาชนในสิทธิขั้นพื้นฐานในการตรวจค้น
- สร้างระบบตรวจสอบหมายค้น และระบบยืนยันตัวตนของเจ้าหน้าที่รัฐ
- แก้กฏหมายที่ระบุให้สามารถนำพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบจากที่รับฟังได้เป็นรับฟังไม่ได้
- เพิ่มบทลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่ดำเนินการตรวจค้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ภาคผนวก ก.
(รายชื่อสมาชิกภายในกลุ่ม)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง - สังกัด
๑.	นายอรรถโกวิท ชาวเหนือ (หัวหน้ากลุ่ม)	ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดปัตตานี กรมบังคับคดี
๒.	นางสาวจิรฉัตร ศรีอินทร์	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
๓.	นายณัฐวิทย์ ขอบอิสระ	อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษ ฝ่ายคดีไค้มนุษย์ ๒ สำนักงานคดีไค้มนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด
๔.	นางประชุมกร นนทีธีระสวัสดิ์	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ กองนโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
๕.	รองศาสตราจารย์ ดร.พรเพ็ญ ไตรพงษ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๖.	ร้อยตำรวจโท ภลลภ เพ็ชรรุ่ง	ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการคดี กองคดีทรัพย์สินทางปัญญา กรมสอบสวนคดีพิเศษ
๗.	นางสาวภูษณิศา ทับทิมทอง	กรรมการผู้จัดการ บริษัท ภูรพี ลอว์ จำกัด
๘.	นายภัทรกร การะพิมพ์	นิติกรอาวุโส สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์กรมหาชน)
๙.	นางสาวสายสมร ทองมหา	นักวิชาการตรวจสอบภายในชำนาญการพิเศษ หน่วยตรวจสอบภายใน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
๑๐.	พันตำรวจโท อรรถพล อินทะนิน	ผู้อำนวยการส่วนสืบสวนทางการเงิน กองข่าวกองทางการเงิน สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
๑๑.	นายอรรถวุฒิ รัตนสุภา	ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๒ สำนักคดี ๑ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ